

Landmænd i Pilotprojekt Nationalpark Møn

Holdninger og fremtidsplaner i forhold til natur, landskab og nationalpark

Interviewundersøgelse blandt 30 landmænd på det østlige Møn

Thyge Nygaard
Landbrugsrådgivning Øst
Sjællandske Familiebrug
Jættevej 50, 4100 Ringsted

Indhold

Sammendrag.....	3
Indledning.....	4
Formål.....	4
Fremgangsmåde.....	4
Geografisk afgrænsning.....	4
Udvælgelse af interviewpersoner.....	4
Spørgeskema.....	5
Udførelsen af interview.....	5
Resultater.....	6
Lodsejernes profil.....	6
Aldersfordeling.....	6
Indtægtsforhold.....	6
Bedriftsmæssige forhold.....	6
Areal.....	6
Arealanvendelse.....	7
Husdyr.....	7
Jagt.....	8
Naturplaner.....	8
Bedriftenes fremtidsplaner.....	8
Natur på ejendommene.....	8
Forekomst af naturelementer.....	8
Pleje af naturelementer.....	9
Hensyn til naturelementerne.....	9
Anvendelse af brak.....	9
Kulturhistoriske elementer på ejendommene.....	10
Landskabsændringer.....	10
Frivillige støtteordninger.....	11
Begrundelse for at modtage støtte.....	11
Begrundelse for ikke at modtage støtte.....	11
Forholdet til ejendommen.....	12
Forholdet til Østmøn.....	14
Nationalparken.....	14
Landmandsrolle i en nationalpark.....	15
Afgivelse af jord.....	15
Frivillige støtteordninger i en nationalpark.....	16
Tvungen ekstensivering.....	16
Organisationer og repræsentation.....	17

Bilag 1. Spørgeskema

Bilag 2. Besvarelser på spørgsmål 45

Sammendrag

I december 2004 – januar 2005 er der udført en interviewundersøgelse blandt 30 landmænd og lodsejere på det østlige Møn. Undersøgelsen er et led i Pilotprojekt Nationalpark Møn og har til formål at afdække landmandsholdninger og fremtidsplaner til naturforvaltning og nationalparker, og undersøge, hvilke virkemidler der kan understøtte dette.

De 30 lodsejere omfatter både fritids-, deltids-, og fuldtidslandmænd med en overvægt af sidste gruppe. Halvdelen har erhvervsmæssigt dyrehold. Arealmæssigt dækker interview gruppen godt halvdelen af områdets landbrugsareal. Godt halvdelen af bedrifterne ønsker at udvide.

Undersøgelsen viser, at der findes naturelementer på alle ejendommene, men i vidt forskellig grad. Næsten alle lodsejere foretager en eller anden form for regelmæssig pleje af disse elementer, oftest beskæring af hegn. 2/3 af de adspurgte har kulturhistoriske elementer på ejendommen, men her er der markant færre, der udfører en regelmæssig pleje.

Inden for de sidste 5 år er der sket en stigning i antallet af landskabselementer på ejendommen. Det drejer sig især om mindre beplantninger, levende hegn og vandhuller. Der er stort set ikke nedlagt landskabselementer i samme periode. Adspurgt til planlagte landskabsændringer, så vil lodsejerne fortsætte med at etablere nye beplantninger og vandhuller, mens interessen for at plante hegn er markant faldende. Undersøgelsen viser på dette punkt en stor interesse i at forbedre ejendommens natur og herlighedsværdi.

Halvdelen af de interviewede har brugt en frivillig støtteordning. Det er primært tilskud til læplantning, MVJ og vildtplanter. Brugen af støtteordningerne begrundes ligeligt med bedre økonomi og ønsket om at gøre noget for naturen. Fravalget af frivillige støtteordninger begrundes primært med for dårlig økonomi og manglende kendskab til de enkelte ordninger.

For at belyse lodsejernes forhold til deres ejendom, blev de bedt om at udpege steder med særlig værdi. Halvdelen peger på bakker og høje. Udsigten er meget væsentlig, idet 77 % peger på den som kilde til oplevelse og nydelse. Lodsejerne har generelt stor interesse for natur- og landskabsværdierne på deres ejendom. Deltagerne i undersøgelsen blev tilsvarende bedt om at udpege særligt værdifulde lokaliteter på det østlige Møn. Svarene viser et bredt og godt kendskab til de unikke naturområder og andre værdifulde lokaliteter på Møn. Udsigt er igen den vigtigste kilde til oplevelse, tæt fulgt af naturen.

Adspurgt til deres rolle i en nationalpark, forventer næsten 90 % af lodsejerne, at det ikke vil berøre dem, eller at de ønsker at indgå i en jordfordeling, så deres produktionsgrundlag forbliver intakt. I en prioritering af mulige virkemidler til ekstensivering af jord til naturformål, ønsker flertallet erstatning gennem årlige betalinger eller jordfordeling. Hvis der skal bruges frivillige støtteordninger i en nationalpark, peger lodsejerne især på naturplaner (ikke støtteordning), tilskud til levende hegn og vandhuller. Hvis der skal ske en tvungen ekstensivering, foretager lodsejerne en tydelig prioritering af tiltag, der har så lave omkostninger for lodsejeren som muligt, f.eks. brak uden pleje eller dyrkningsfri bræmmer.

Indledning

I forbindelse med pilotprojekterne omkring nationalparker, har det været meget klart, at landmændene som lodsejere i det åbne land, har en meget central rolle. På Møn er dette særlig tydeligt da områdets 2 kerneområder, Høje Møn mod øst og Nyord-Ulvshale mod nordvest, er forbundet af det såkaldte ”søgeområde”, der i stor udstrækning består af landbrugsjord. Såfremt der skal etableres såkaldte økologiske korridorer mellem de to kerneområder, er landmændene, så at sige, ikke til at komme udenom. Projektets styregruppe har derfor ønsket at få belyst landmændenes adfærd og holdninger i forhold til natur og miljø, samt hvorledes de stiller sig til nationalpark-tanken.

Dette er udmøntet gennem nærværende undersøgelse, der er foretaget blandt 30 landmænd på det østlige Møn.

Formål

Undersøgelsens formål er en afdækning af lodsejernes ideelle interesser og målsætninger for at forbedre naturindholdet på deres ejendom samt bud på hvilke virkemidler, der kan understøtte en virkeliggørelse heraf.

Fremgangsmåde

Geografisk afgrænsning

Da det undersøgte område skulle være så sammenfaldende som muligt med nationalparkpilotprojektets såkaldte søgeområde, bestående af kerneområder og området der forbinder disse. Det aktuelle område er defineret som sognene: Borre, Magleby, Elmelunde, Keldby, Stege Landsogn og Stege. Inden for dette område er der registreret 190 lodsejere med arealer påhvilende landbrugspligt.

Udvælgelse af interviewpersoner

En meget stor del af de 190 lodsejere i området ejer meget små arealer og en tilfældig udvælgelse vil derfor ikke give et retvisende billede af, hvem der dyrker jorden.

For at sikre, at alle grupper af landmænd er repræsenteret, er der foretaget en opdeling af lodsejerne i tre grupper. Det drejer sig om:

- 10-30 ha,
- 30-70 ha
- over 70 ha.

Inden for hver gruppe er der tilfældigt udtrukket 15 navne, der så er kontaktet indtil der er fundet 10, der ønskede at deltage i undersøgelsen. For at opfylde undersøgelsens formål, har det været et krav, at de interviewede var aktive jordbrugere, eller på anden måde har en indflydelse på forvaltningen af ejendommens naturværdier.

I grupperne ”30-70 ha” og ”over 70 ha” var dette ikke noget problem, men i den mindste gruppe viste det sig vanskeligt at finde aktive jordbrugere, da langt de fleste har bortforpagtet jorden.

Det blev derfor nødvendigt at kontakte lodsejere i gruppen 30-70 ha, da der til sidst ikke var flere i den oprindelige gruppe. Endelig viste det sig også, at flere af de ”mindste” lodsejere, som er aktive jordbrugere, har tilforpagtet arealer, så deres bedrift omfatter flere hektar end deres matrikulerede areal. Der er derfor kun få små landbrug i undersøgelsen, men vi finder ikke, at dette på nogen måde forringer undersøgelsens repræsentative grundlag.

Spørgeskema

Udarbejdelsen af spørgeskemaet til undersøgelsen er sket i samarbejde med lektor Lone Kristensen KVL. Efterfølgende er skemaet tilrettet med bistand af medlemmer af styregruppen. Skemaet er gengivet som bilag 1.

Udførelsen af interview

De 30 interview er gennemført i perioden 16. december 2004 til 12. januar 2005. På nær 1 interview, er de alle sket på ejendommen og i alle tilfælde er det ejeren, der er interviewet. Interviewene er udført af Thyge Nygaard og Mikkel E. Høst, begge tilknyttet Landbrugsrådgivning Øst, Sjællandske Familielandbrug.

Resultater

Lodsejernes profil

Aldersfordeling:

De interviewedes aldersfordeling er angivet i tabel 1.

Tabel 1. Aldersfordeling af lodsejere

Aldersgruppe	Antal
Til og med 35	3
36-45	11
46-55	10
56-65	4
Over 65	2

Indtægtsforhold

De interviewede blev spurgt til, hvor stor en del af deres indkomst, der stammer fra landbruget. Svarene er vist i tabel 2.

Tabel 2. Indkomstfordeling

Brugstype efter indkomst	Antal
Fuldtidslandbrug (ingen andre indtægter)	13
Indtægt udenfor bedrift >50 % (fritid)	9
Indtægt udenfor bedrift <50 % (deltid)	5
Ikke oplyst	3

På 11 bedrifter er der angivet "ikke landbrugsmæssig" erhvervsvirksomhed på bedriften. Dette er primært udlejning af boliger eller værelser (turisme) og vindmøller.

Bedriftsmæssige forhold

Af de 30 lodsejere, har 28 angivet at være aktive jordbrugere. De sidste 2 har bortforpagtet jorden, men har dog været medbestemmende omkring forvaltningen af ejendommens ikke-landbrugsmæssige arealer og er derfor medtaget i undersøgelsen. Forpagtninger spiller en stor rolle i det undersøgte område. 6 angiver at have bortforpagtet jord og 18 angiver at have tilforpagtet jord.

Den almindelige strukturudvikling i det danske landbrug er også gældende for det østlige Møn. Halvdelen (15) af de interviewede angiver at bedriften er blevet større inden for de sidste 5 år. 12 er uændret i størrelse og 3 er blevet mindre. Bedriftsændringerne er ligeligt fordelt på forpagtning, køb/salg og kombination af forpagtning og køb/salg.

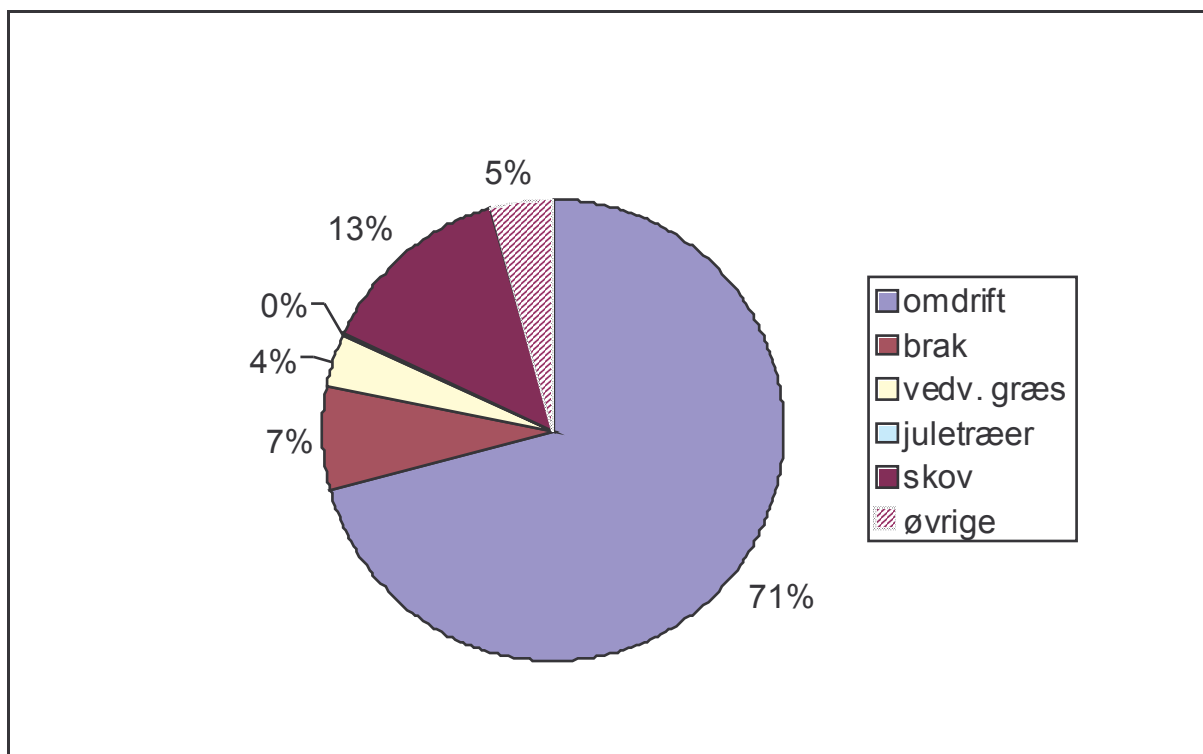
Areal

Ud fra matrikelregistret, er der i det samlede undersøgelsesområde, et landbrugsareal på i alt 7404

ha. Ud fra de gennemførte interview, er der opgivet et dyrket areal for bedrifterne, inkl. brak, på i alt 4209 ha, svarende til 57 % af det totale areal. Med skov, juletræer og pyntegrønt samt øvrige arealer, omfatter undersøgelsen i alt 5158 ha. Undersøgelsen dækker således en væsentlig del af områdets landbrugsinteresser.

Arealanvendelse

Den procentvise arealanvendelse på de medvirkende ejendomme er vist i figur 1.

Figur 1. Arealanvendelse i procent.

Husdyr

Godt halvdelen (16) af bedrifterne har angivet at have erhvervsmæssigt dyrehold. Dyreholdet er vist i tabel 3.

Tabel 3. Husdyrhold

Dyreart	Antal besætninger	Antal dyr
Malkekøer	2	260 årskøer
Kødkvæg	4	87 ammekøer
Søer	3	240 årssøer
Smågrise	3	5.100 stk.
Slagtesvin	9	10.670 stk.
Får	2	530 moderfår
Heste	1	35 heste
Høns	1	200 årshøner

Med hensyn til ændringer i besætningsstørrelsen inden for de seneste 5 år, angiver 5 af de adspurgte, at besætningen er blevet større. 3 besætninger er blevet mindre, resten er uændrede.

Jagt

Der drives jagt på næsten alle ejendomme i undersøgelsen. På 7 ejendomme er det ejeren, der selv driver jagt, på 5 ejendomme er det familie/venner, der har jagten. I 9 tilfælde, er det en kombination af både ejer og familie/venner. Jagten er lejet ud på 8 ejendomme. På én af disse er den delvist udlejet, således at ejeren selv driver jagt på nogle dele. På to ejendomme drives der ikke jagt.

Naturplaner

I det samme område af Møn, som denne undersøgelse er foretaget i, er der et pilot- og demonstrationsprojekt med naturplaner, hvor 20 lodsejere får udarbejdet individuelle naturplaner. Projektet startede 1. januar 2004 og afsluttes i sommeren 2005. 11 af disse lodsejere deltager i denne undersøgelse, hvilket giver mulighed for at undersøge, om der er en sammenhæng mellem besvarelse og naturplan på ejendommen. Dette vil blive behandlet under de enkelte relevante punkter.

Bedrifternes fremtidsplaner

De interviewede blev spurgt til bedriftens fremtid. 17 angiver, at de ønsker at udvide bedriften inden for de kommende 5 år, som regel med bemærkningen "hvis der er jord til salg". Én bedrift planlægger at reducere og én vil ophøre helt. Omkring husdyrholdet angiver 8, at de planlægger at udvide, 1 vil reducere og 2 ønsker at ophøre.

Fremtidsplanerne er klart relateret til ejerens alder og bedriftens størrelse. Gennemsnitsalderen for de, der ønsker at udvide, er 44 år, mens de øvrige kategorier har en gennemsnitsalder på 52 år. Med hensyn til størrelse, så er gennemsnitsstørrelsen på de bedrifter, der ikke planlægger at udvide, 48 ha, mens de der planlægger udvidelse har en gennemsnitsstørrelse på 227 ha. Der er dog to bedrifter her, der størrelsesmæssigt skiller sig klart ud. Trækkes disse ud, er gennemsnitsstørrelsen på 95 ha.

Natur på ejendommene

En væsentlig del af denne undersøgelse er at klarlægge lodsejernes kendskab til naturen på deres ejendom og hvorledes den forvaltes. I dette ligger også en afdækning af de værdier, som den enkelte eller dennes familie særligt lægger vægt på.

Forekomst af naturelementer

De interviewede blev bedt om at nævne, hvilke naturelementer, de havde på deres bedrift. Alle adspurgte kunne nævne en eller flere sådanne naturelementer. Besvarelserne er gengivet i tabel 4.

Tabel 4. Forekomst af naturelementer

Naturelement	Forekomst på antal ejendomme
Skov	14
Hegn	30
Små beplantninger	20
Enkelt række træer	15
Alléer	7
Udyrkede markskel	17
Vedv. græs (eng, overdrev m.fl.)	9
Rabatter	25
Grøfter	20
Vandløb	17
Søer, vandhuller, mose	23

De interviewede har også kunnet angive andre elementer, som de selv anser som natur. Her har to nævnt deres have, og der er to, der finder, at dyrkede marker er natur.

Pleje af naturelementer

De interviewede blev spurgt, om de foretager en pleje af de naturelementer, de har på deres bedrift. 28 angiver, at de foretager pleje. 28 angiver, at de foretager en regelmæssig pleje af deres levende hegn ved beskæring. 11 ud af 14 skovejere foretager en pleje af skoven. 9 ud af 10 lodsejere med vedvarende græs foretager pleje med afgræsning eller høslæt.

Hensyn til naturelementerne

Adspurgt om der i den daglige drift tages hensyn til naturelementerne ud over de lovpligtige hensyn, svarer 25 lodsejere positivt. 15 angiver kantsprederstyr på gødningssprederen, 5 anvender en eller anden form for sprøjtefri randzone. 11 angiver at have udyrkede bræmmer langs naturelementer.

9 har placeret brak, så den fungerer som en beskyttende bræmme.

Under andre former for pleje nævner 12 lodsejere, at de gør noget for vildtet og jagten på ejendommen.

Anvendelse af brak

Alle de deltagende ejendomme har arealer med brak (udtagne arealer).

24 lodsejere angiver at foretage en målrettet pleje af brakmarkerne. 16 nævner slæde spor i brakken, 14 har etableret vildtafgrøder og 3 har etableret fræsede striber.

7 lodsejere angiver afpudding af brakken som pleje.

Som nævnt under det foregående afsnit, har 9 brugt brakken til at anlægge beskyttende zoner omkring naturelementer. 3 nævner, at de har placeret brakken efter hensyn til natur og jagt.

Der er således en stor bevidsthed omkring anvendelsen af brakken, og der er tilsyneladende en stor villighed til at udføre tiltag, som gavner natur og jagt, vel at mærke uden at der kompenseres økonomisk for det.

Set i relation til naturplaner, kan der ikke spores nogen sammenhæng mellem pleje af brak arealer og udarbejdelsen af en naturplan.

Kulturhistoriske elementer på ejendommene

Ligesom ved naturelementerne, blev lodsejerne adspurgt til forekomsten af kulturhistoriske elementer på deres bedrift. 21 lodsejere har angivet en eller flere sådanne elementer. 6 har en gravhøj, 7 angiver stendiger, 17 har jorddiger og 5 angiver at have en eller anden form for underjordiske kulturhistoriske elementer.

9 lodsejere angiver, at der foretages en pleje af de kulturhistoriske elementer. Her er det især beskæring af bevoksning på digerne, som nævnes af 5 lodsejere. 4 lodsejere oplyser, at amtet er inddraget i eller foretager plejen.

Omkring andre hensyn end pleje, til de kulturhistoriske elementer ud over det lovpligtige, så er der 3, der angiver dette. 2 holder afstand til digerne og én har lagt en fold (med får) omkring gravhøjen.

Der er tilsyneladende en ringere opmærksomhed omkring kulturhistorien på de medvirkende ejendomme, end der er for naturen. Dette kan skyldes flere ting. Dels har det ikke direkte brugsværdi, f.eks. til jagt, og der findes ikke nogen former for støtteordninger, som kan øge opmærksomheden på de kulturhistoriske elementer. Af besvarelserne kan det dog også ses, at flere lodsejere har et godt kendskab til kulturhistoriske elementer på ejendommen, især hvis det er specielle anlæg eller lokaliteter.

Landskabsændringer

Lodsejerne er blevet spurgt om ændringer i landskabet på deres bedrift inden for de sidste 5 år, og hvad der planlægges inden for de kommende 5 år. Svarene viser generelt, at mængden af landskabselementer, især beplantninger, hegn og vandhuller, er steget i de seneste år, og ud fra det lodsejerne planlægger, er der ikke noget der tyder på, at denne udvikling stopper.

I de sidste 5 år, er der stort set ikke nedlagt nogen landskabselementer, især ikke, hvis juletræer ikke regnes med. 11 lodsejere har etableret i alt 21 nye vildtplantninger. Det samme antal, 11, har plantet mere end 16 km levende hegn, og hos 5 lodsejere er der etableret i alt 25 nye vandhuller. I samme periode, er der fjernet 1 vildtplantning!

Hvis man ser på fremtiden, så ser man at tendensen fortsætter. Halvdelen af de interviewede lodsejere planlægger at etablere vildtplantninger, og 6 vil anlægge en sø eller et vådområde. I denne sammenhæng kunne det være interessant at se, hvad EU's landbrugsreform kan betyde for landskabet, da der ikke længere vil være krav om dyrkning af jorden for at modtage støtte. Meget tyder på at dette kan gavne naturen, da 7 lodsejere planlægger at etablere dyrknings- eller sprøjtefri bræmmer. 6 lodsejere planlægger direkte at lade arealer ligge udyrket hen. Om dette så er positivt eller negativt i forhold til natur og landskab, skal ikke afgøres her.

Når der ses på de levende hegn, er der en markant forskel mellem hvad der er sket tidligere, og hvad der planlægges, idet kun 4 lodsejere har planer om at etablere hegn. Dette kan skyldes, at mange har fået plantet de hegn, de har "plads til" på deres ejendom. Det kan dog også skyldes en øget

bevidsthed blandt lodsejerne om, at hegn kan have voldsom effekt på landskabet, hvis de ikke placeres med omtanke og beskæres. I undersøgelsen er der flere lodsejere, der har givet udtryk for disse betragtninger.

Frivillige støtteordninger

Lodsejerne er også blevet spurgt til deres deltagelse i frivillige støtteordninger. Halvdelen af de adspurgte lodsejere har brugt én eller flere støtteordninger. Her er frivillig braklægning regnet med og det kan diskuteres, om dette er en frivillig støtteordning og hvor meget areal, der skal med, for at det "tæller". Hvis vi derfor ikke regner frivillig brak med, er der dog kun én lodsejer mindre. Det er især læplantning, der har været brugt. Her har 7 lodsejere fået støtte. MVJ bruges af 4 lodsejere, 4 har fået tilskud til vildtplanter, 3 har fået støtte til etablering af vandhuller, og 3 får støtte til grønt regnskab.

Begrundelse for at modtage støtte

De lodsejere, som har brugt frivillige støtteordninger, blev bedt om at angive årsagen til, at de havde søgt støtte. Dette skete som en prioritering mellem tre muligheder og med muligheden for at angive andre begrundelser. Resultatet er vist i figur 2.

Svarene viser klart, at økonomien er en vigtig faktor, men at det mindst lige så meget er ønsket om at gøre noget for naturen eller miljøet, der bruges som begrundelse for at bruge de frivillige støtteordninger. Når beslutningen så er taget, kan man lige så godt få den støtte der er.

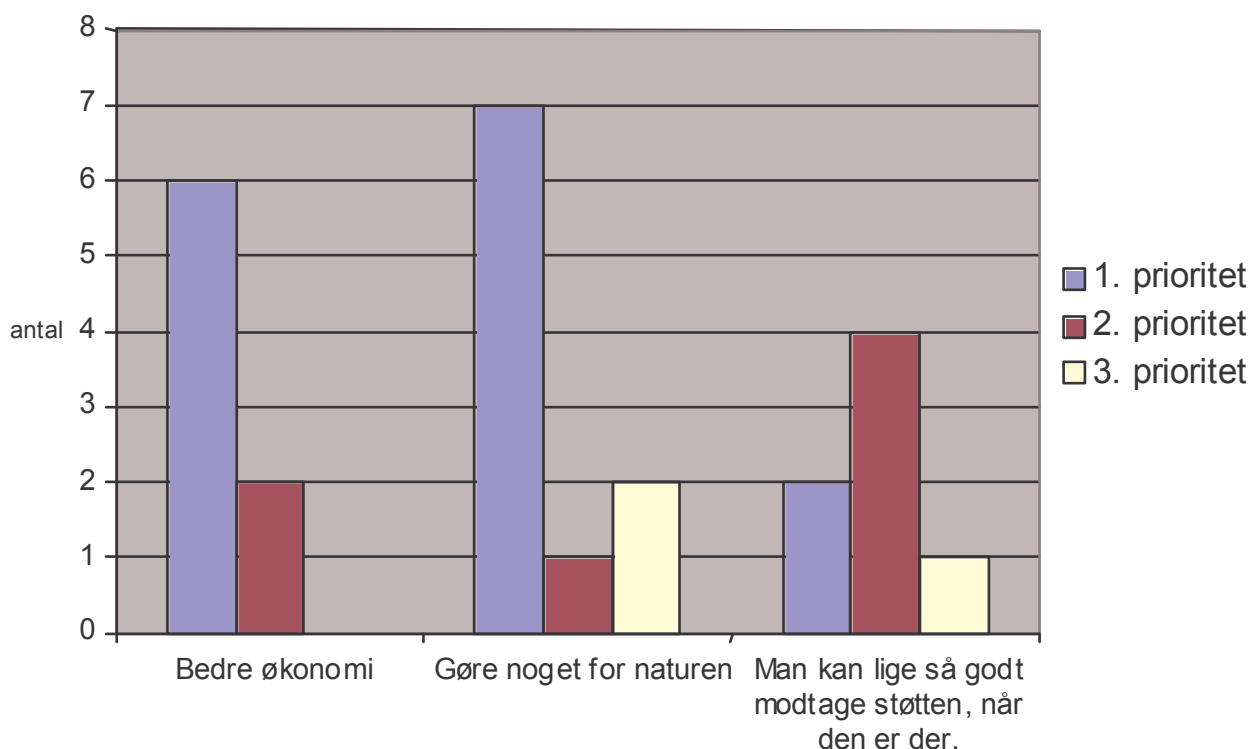
Begrundelse for ikke at modtage støtte

Lodsejerne er også blevet bedt om at angive hvorfor, en eller flere givne støtteordninger ikke er blevet brugt på bedriften.

Generelt er det økonomien, eller manglen på samme, der er begrundelsen for ikke at bruge en støtteordning. For MVJ-ordningerne og økologi angiver halvdelen således, at fravalget skyldes økonomiske hensyn.

Et andet interessant billede viser sig omkring støtteordningen til at etablere vandhuller. Her angiver 2 lodsejere ud af 3, som har afgivet svar omkring denne ordning, at fravalget skyldes at ordningen er for bureaukratisk.

Der er også nogle der har svaret mere generelt omkring begrundelser for ikke at bruge støtteordninger. Her er det manglende kendskab til støtteordningerne, der anføres som den vigtigste årsag hos 3 lodsejere ud af 4. Dette kan tolkes som ønske om en bedre information omkring mulige støtteordninger.

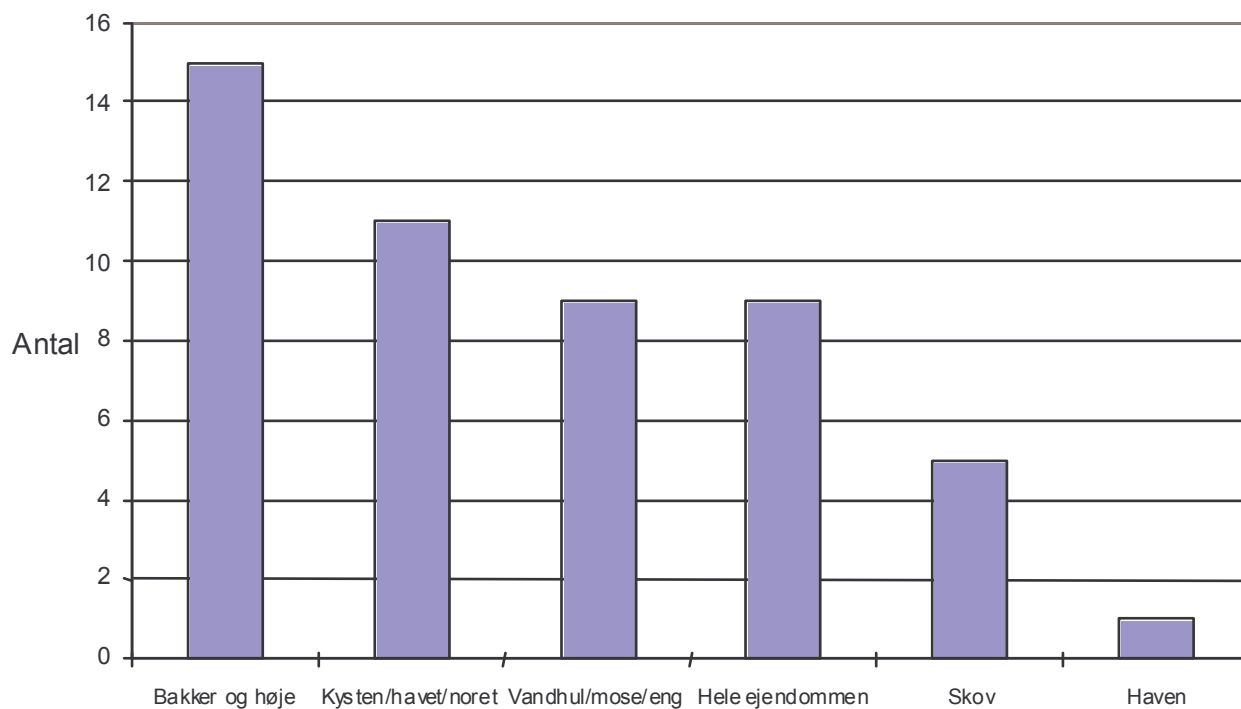

Figur 2. Prioriteret begrundelse for at bruge frivillige støtteordninger.

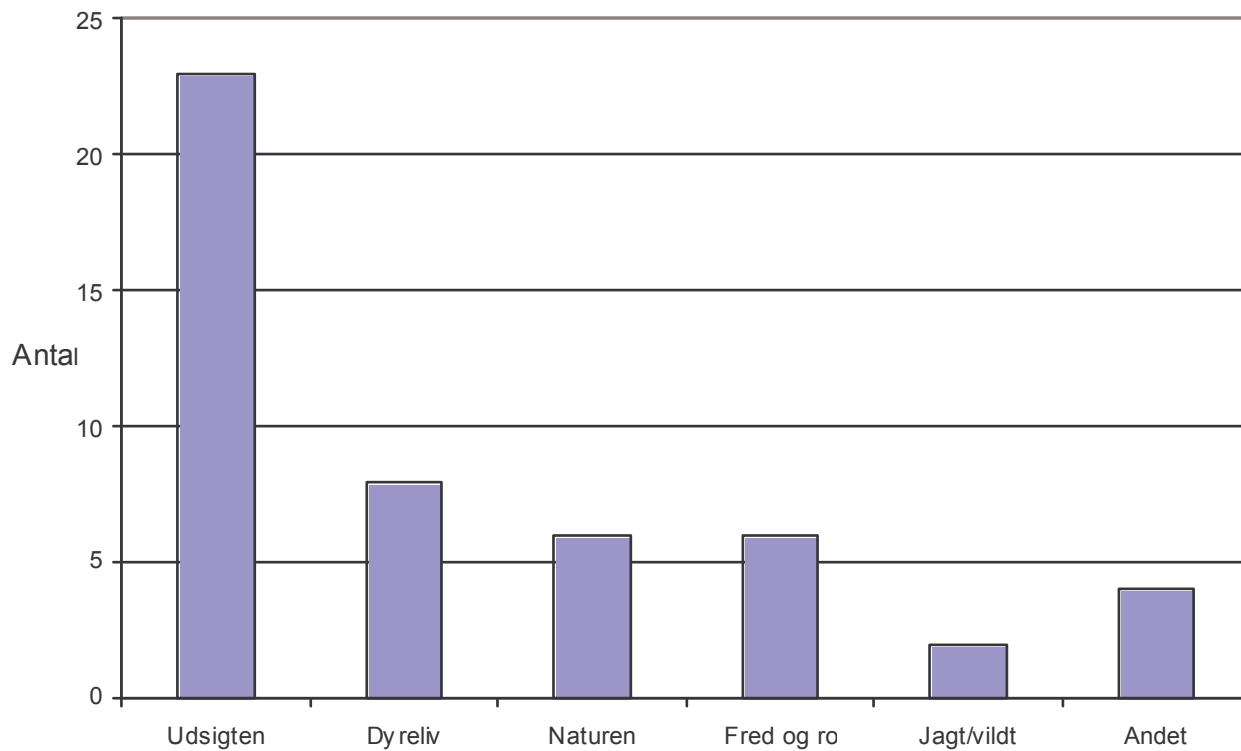
Forholdet til ejendommen

For at belyse de mere personlige relationer til ejendommen, blev de interviewede personer bedt om at angive steder på ejendommen, som har en særlig værdi. Besvarelserne er vist i figur 3. Da de interviewede kunne nævne flere lokaliteter, er summen ikke 100 %. Det er helt tydeligt, at der er fire typer, som skiller sig ud, og især de høje punkter og bakker, bliver nævnt.

Ved interviewet skulle man også angive, hvad det er, som giver lokaliteten en særlig værdi eller hvad det er man nyder ved stedet. Besvarelserne er vist i tabel 4. Her er der én helt klar vinder: **Udsigten**. Hele 23, svarende til 77 % af de adspurgte nævner dette. Når man færdes på det østlige Møn, er dette også indlysende, da der mange steder er en meget smuk udsigt. Flere lodsejere nævner det også som en særlig kvalitet, når man på ejendommen eller fra et bestemt sted kan se vand på begge sider! Dette forklarer også, hvorfor der tilsyneladende ikke var ret mange lodsejere, som planlagde at etablere nye hegn: Man ønsker at værne om udsigten!

Figur 3. Værdifulde lokaliteter på ejendommen

Figur 3. Hvad nydes eller opleves på ejendommen

Forholdet til Østmøn

I interviewet er deltagerne også blevet bedt om at nævne lokaliteter på det østlige Møn, som betyder noget specielt. I forhold til det samme spørgsmål omkring deltagernes egen ejendom, er billedet her noget mere broget, men viser dog, at de lokaliteter, man kan kalde ”perlerne”, er godt kendt af de lokale lodsejere og bliver værdsat. Ud af de 30 interviewede, var der kun én, som ikke kunne nævne sådanne lokaliteter. Resultatet er gengivet i tabel 5.

Tabel 5. Værdifulde lokaliteter på Østmøn

Lokalitet	Antal	Lokalitet	Antal
Klinten	9	Hele Møn	3
Mandemarke bakker	6	Jydelejet	2
Busene bakker	5	Østmøn	2
Busene Have	5	Nyord	2
Høje Møn	4	Kobbegård	2
Kongens Køkken	4	Kysten	1
Liselund	4	Nordfelt	1
Høvblege	3	Ålebæk strand	1
Klinteskov	3	Ålebæk	1
Klintholm havn	3	Borre Sømose	1

Ligesom på den enkelte ejendom, er de interviewede blevet bedt om at fortælle, hvad det er ved de enkelte lokaliteter, som man nyder eller som giver det en særlig værdi. Her sker der et interessant skifte i forhold til, når man taler om personens egen ejendom. Billedet bliver i det hele taget mere broget og man kan sige, at det er som om der bliver brugt et andet sæt begreber. F.eks. bliver landskabet nu nævnt, hvad det ikke gjorde, da det omhandlede den enkelte ejendom. Udsigten er dog fortsat topscorer, selv om det nu kun er halvdelen (15), der nævner dette. Udtrykket ”noget specielt” er også nyt og bliver nævnt af 6 personer og begrebet ”årstidernes skiften” bliver nævnt af 4. Da det drejede sig om den personlige ejendom, blev dette kun nævnt af 2 (gengivet under ”Andet” i figur 4). Dyrelivet nævnes nu kun af en enkelt mod før 7, lige som ”Fred og ro” også kun nævnes af én, mod før 5.

Den samlede besvarelse er vist i tabel 6.

Tabel 6. Hvad nydes eller opleves på Østmøn.

Værdi	Antal	Værdi	Antal
Udsigt	15	Gåture	2
Naturen	13	Tradition/tilhørsforhold	2
Landskabet	7	Forsteninger	1
Noget specielt	6	Kultur (fiskersamfund)	1
Årstidernes variation	4	Dyreliv	1
Botanik	2	Fred og ro	1

Nationalparken

Et af denne undersøgelses centrale formål er at belyse lodsejernes mening om og forhold til en eventuel kommende nationalpark på Møn. Dette er søgt belyst gennem en række forskellige

spørgsmål.

Indledningsvist blev den interviewede bedt om at give et bud på, hvordan et ønske om mere og sammenhængende natur i en nationalpark kunne realiseres. Der var her mulighed for at ”tale frit fra leveren”, hvilket en broget buket af svar viser. En nærmere tolkning skal overlades til selvstudium i bilag 2, hvor besvarerne er gengivet i deres fulde ordlyd. To ting går dog igen hos flere af de interviewede: Frivillighed og statsejede arealer.

Landmandsrolle i en nationalpark

De interviewede blev bedt om at angive, hvordan deres rolle kan være i en evt. kommende nationalpark. De kunne vælge mellem fire muligheder, vist i tabel 6.

Tabel 6. Landmandens rolle i en nationalpark

Rolle	Antal
Ingen ændring i forhold til nu	6
Jeg ønsker at fastholde eller udvide min produktion, derfor ønsker jeg at få anden dyrkningsjord for den jord jeg evt. lader indgå i naturformål	13
Jeg forventer at kunne få beskæftigelse ved at pleje naturen, f.eks. med en kødkvægbesætning	4
Jeg er modstander af en nationalpark og jeg vil fortsat dyrke landbrug som hidtil	11

Da enkelte har angivet flere valg, er summen af svar ikke 30.

Umiddelbart forventer landmændene ikke, at en nationalpark vil komme dem til gode. En stor gruppe ønsker at fortsætte med at drive traditionelt landbrug og ønsker ny jord som erstatning. Dette stemmer ganske godt overens med at 17 af de undersøgte bedrifter ønsker at udvide. Det må også bemærkes, at 1/3 erklærer sig som direkte modstander af en nationalpark.

Afgivelse af jord

De interviewede lodsejere blev spurgt om, på hvilken måde de ønskede kompensation, hvis de skulle afgive jord til en ekstensivering. Svaret er vist i tabel 7.

Tabel 7. Ønsker til kompensationsform ved ekstensivering

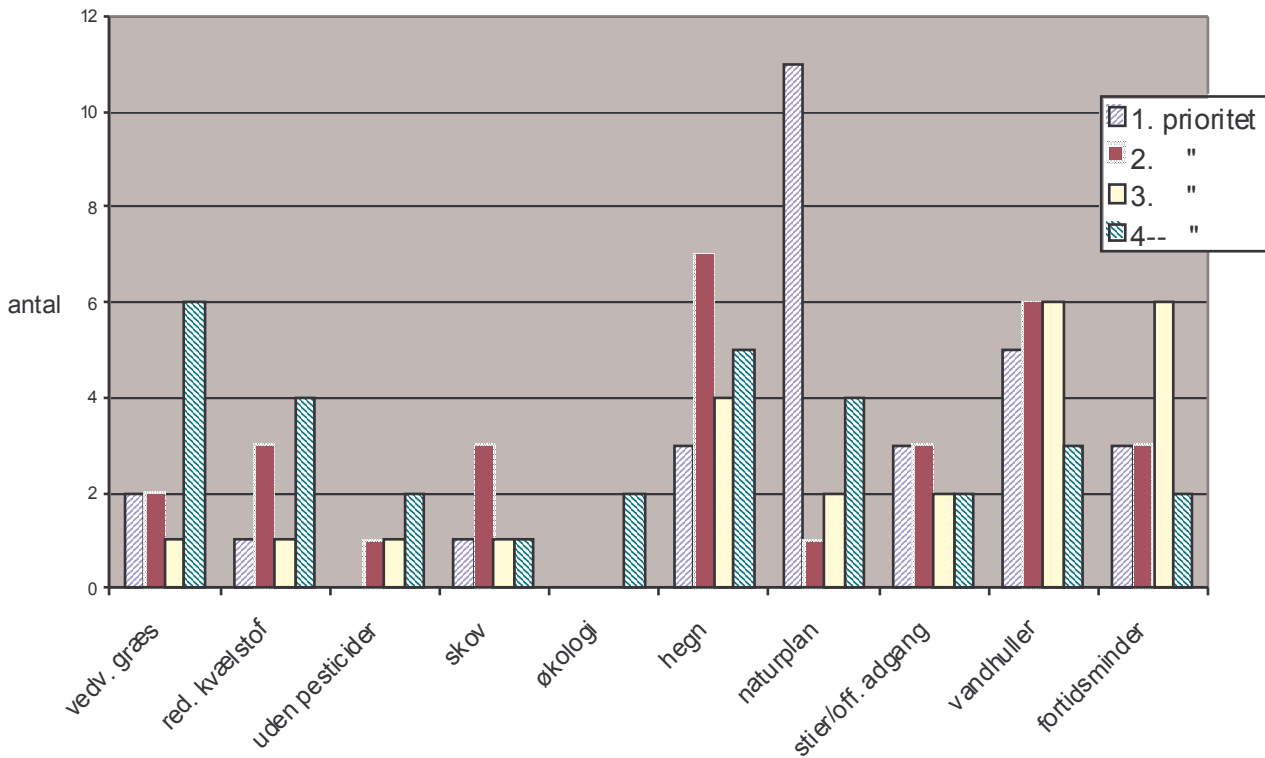
Kompensationsform	Antal
Jordfordeling	12*
Engangskompensation	2
Årlige betalinger	17
Ekspropriation	3
Ønsker at sælge jorden	3

* En ønsker kun jordfordeling mod 300 % bonus.

Der tegner sig et klart billede af, at der ønskes årlige betalinger, som det f.eks. et tilfældet med MVJ-ordningerne. Dernæst peges der på jordfordeling. En lodsejer kunne ikke vælge mellem de viste muligheder.

Frivillige støtteordninger i en nationalpark

For at få et billede af, hvilke frivillige tiltag til fremme af ekstensivering, der kan være interessante for lodsejere, blev de interviewede bedt om at prioritere mellem 11 forskellige tiltag. Nogle eksisterer i dag, bl.a. som MVJ-ordninger, mens andre er tænkte. Resultatet er vist i figur 5.

Figur 5. Prioritering af frivillige ordninger

Der viser sig en helt klar favorit, nemlig naturplaner. Bag den gemmer sig også den eneste klare effekt af naturplanprojektet på Møn, da 6 ud af de 11, som vælger naturplan som 1. prioritet, er med i naturplanprojektet.

Efter naturplaner, er vandhuller og hegn forholdsvis højt prioriteret. Det må også bemærkes, at der er interesse for at pleje egne fortidsminder, hvis man får kompensation for det.

Hvis man skal se på bundskraberne, må det helt klart være pesticidfri dyrkning og økologi.

En lodsejer kunne ikke prioritere blandt ordningerne.

Tvungen ekstensivering

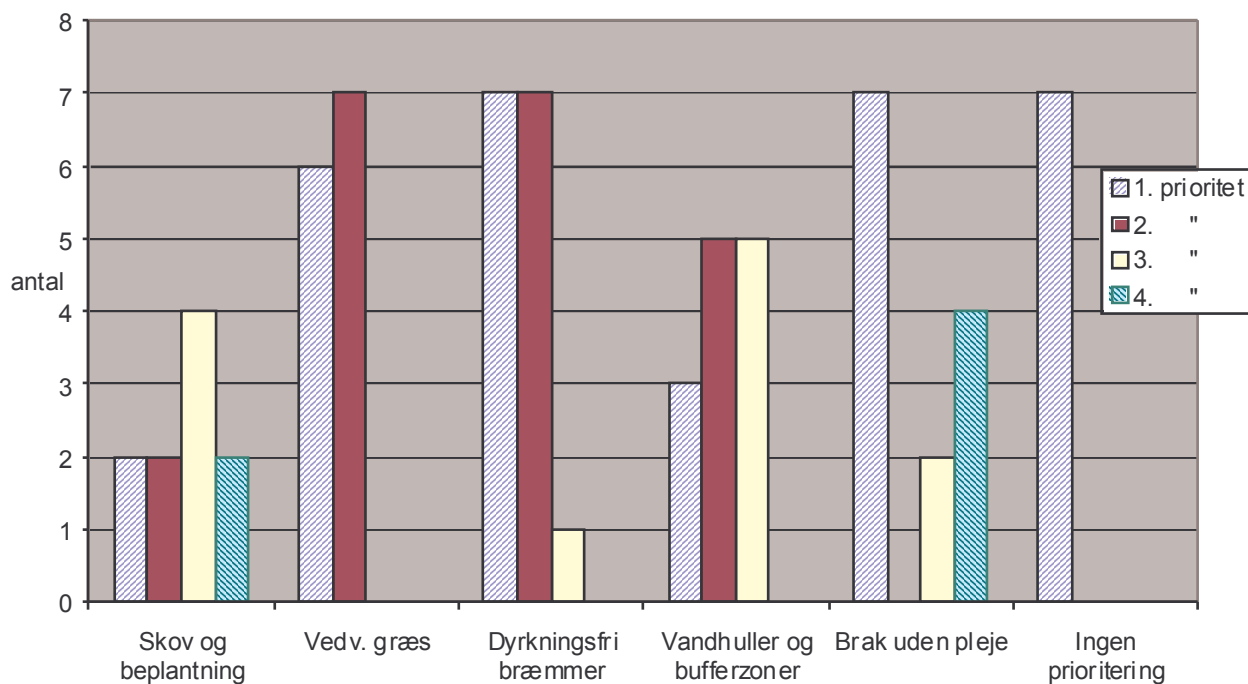
For at afdække, hvordan lodsejerne ville stille sig til en tvungen ekstensivering, blev de bedt om at prioritere mellem 5 forskellige, tvungne ordninger. Scenariet har udgangspunkt i Schweiz, hvor der er krav om 7 % ekstensivering/natur, hvis man ønsker at modtage landbrugsstøtte.

Det mest bemærkelsesværdige her er nok, at 7 af de interviewede ikke ønskede at foretage en sådan prioritering. De afgivne besvarelser er vist i figur 6.

Dyrkningsfri bræmmer og brak uden pleje er de foretrukne ekstensiveringsformer, fulgt af vedvarende græs. Dette kan ses som et ønske om at få så få omkostninger ved ekstensivering som

muligt, f.eks. i form af plejekomkostninger. Vandhuller med bufferzoner kan dog ikke betegnes som upopulære, sikkert fordi der her er en værdi i form af jagt og herlighed. Skov er prioriteret lavt, sandsynligvis på grund af de medfølgende omkostninger til etablering.

Figur 6. Prioritering af tvungen ekstensivering

Organisationer og repræsentation

De interviewede er blevet spurgt om de føler sig godt repræsenteret af deres interesseorganisation i forhold til nationalparksprojektet. Hertil har 13 svaret ja, 9 har svaret nej, mens 8 ikke har afgivet svar.

I et efterfølgende spørgsmål, svarer 18, at de mener at landbruget skal optræde som organisation i forhold til en nationalpark. 6 har svaret, at de føler sig rustet til selv at indgå i en dialog. 6 har ikke svaret, eller ikke afgivet entydigt svar på dette spørgsmål.